

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Tit. XLI. Et Vlt. De Regvlis Jvris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

nam coguntur ambulare, qui transgressores Canonum negant Pontificem jus eos condendi habere: item in c. Ad falsarium 7, De crimine falsi, ubi falsarii, & in cap. Tu nos 19, ubi incendiarii, mittuntur Romam sed ne singulos recenseam, quos dabit lectio, casus reservatos in cap. Dura sup. De crim falsi cap. Significavit h. tit. cap. Felicit De pœnis lib. 6, Clem. 1. §. verum De heret. & alibi, unum illum præ reliquis exprimemus, quo quis in d. can. Si quis suadente manus violentas injicit in Clericum, non causâ disciplinæ, nec ex officio aut jussu superioris, sed maligno spiritali: is enim à nemine potest absolvi quàm à summo Pont. c. 1, c. Non dubium h. tit. aut saltem ab ejus Legato à latere, cui ob dignitatis splendorem Pontifex id

videtur commississe, cap. Ad eminentiam 20, c. Quod de his 26, h. tit. nisi forte aut in mortis articulo, Clem. Cupientes de pœnis, Conc. Trid. Sess. 14, cap. 7, ubi in articulo mortis cuilibet Sacerdoti quovis pœnitentes absolvendi facit potestatem; ad eam, nisi alia causa sub sit, veluti paupertatis, senectutis, infirmitatis Quibus tamen casibus si Episcopus veluti ad cautelam excommunicatum absolvat, ante absolutionem duo debent jurato promitti, & quod in posterum tale facinus non perpetrabit, cap. Ex tenore 10, & quod primâ occasione, ubi justum impedimentum cessabit, absolvendus à Pont. Romam ibit, cap. Mulieres 6, c. De cetero 11, h. s.

IN TIT. XL. DE VERBORVM SIGNIFICATIONE.

Quæ tam hoc quàm sequenti Tit. traduntur, ad totius Juris artificium referuntur. Nam cum ad quamvis Juris partem cum rebus verba concurrant, quid commodius coronidis loco ponere potuit, quàm significationes verborum ac rerum definitiones seu regulas? Ad prius itaque quod attinet, quoniam verba menti subserviunt & intentioni, non intentio verbis, quando de mente legislatoris constat, de verbis non debemus esse solliciti, cap. Intelligentia 6, c. Nihil obsistat. 7, h. tit. Quando verò non satis liquido constat, ne tunc quidem proprietati verborum semper & mordicus inhaerendum est, quippe quæ subinde vel improprie sumuntur, ut vendere pro locare, dare pro tradere, l. Verbum D. h. tit. vel per usum, penes quem norma loquendi, in

alium sensum traducatur, l. Cum lanionis §. affirmam D. De fundo instructo leg. vel denique per interpretationem ad alias res similes transferuntur, ut vocula quis etiam ad feminas, sicut ait Ulpianus in l. 1. D. eod. Sed si non constet, tunc vel legislator pro interpretatione interpellandus est, cap. Olim 16, h. t. vel ex circumstantiis & adjunctis sensus ille arripiendus, qui videtur verisimilior atque intentioni profertentis magis vicinus, d. cap. Olim c. cap. Quarenti 26, h. tit. Breviter verborum sic satis exacta haberi debet ratio, sed non tanta, ut veritatis sensus amittatur, cap. Propterea 8, h. t. Proinde etiam si sint ambigua, in aliam significationem potius accipienda sunt, ut aliquid operentur, quam ut res subiecta pereat, cap. Abbas 15, vers. Hic autem h. t.

IN TIT. XLI. ET VLT. DE REGVLIS JURIS.

Hæc de verbis: nunc ut magis exactè velut uno fasce comprehendat omnia, aut saltem pleraque in corpore Juris prius posita, de rebus, tradit Regulas, quæ nihil aliud sunt, quàm multarum rerum jure definitarum velut in vnam collectæ narrationes, seu brevitariae ac rationes, causarum decisioni, quæ eandem habeant æquitatem, subservientes. Nam cum facta seu casus in civili politia infiniti sint, & indices novi emergant, ideoque difficillimæ comprehensionis, l. Non possunt c. l. seq. D. de legib. operæ

pretium fuit, certas definitiones seu axiomata, & ut Medici vocant, Aphorismos constituere, quibus summam quod de rebus in jure constitutum est explicatur. Exemplo res fiet clarior: communis illa Reg. Qui prior est tempore, potior est jure, quid aliud in se continet quàm causam & rationem, cui ille, qui daobus dominis locavit operam suam, cogatur interservire priori, l. In operis D. Locati? Cur qui aliis vigilantior pro obtinendo beneficio prius impetravit rescriptum, si cetera sint paria, debeat præferri, c. Si duobus, cap.

si pro de rescriptis lib. 6., quod in literis eorum, qui postiores sunt, semper in fit mica salis seu vulgaris clausula, *Nisi pro aliis jam prius rescriptis scripserimus*: Cur etiam ille, cui in pignore prius jus quaesitum est, praecedere debeat alios? Postremo, ut infinitos articulos omittamus, qui qui duos equos legavit, alterum Titio, alterum Sempronio, Titius meliorem possit eligere, quippe qui primo loco fuit nominatus, *l. Qui duos D. De legatis 1.* Tantam enim temporis majores nostri voluerunt haberi rationem, ut lites & contentiones e medio tollantur.

Sed tamen quia generi, juris dispositione, derogatur per speciem, *l. In toto D. h. i. fit.*, ut huiusmodi axiomata seu definitiones dicantur esse periculosa, quod suis definitis seu sub eo contentis ut plurimum adaequatè non respondeant, *l. Omnis D. eod. l. 1. D. De furtis.* Nam facilè, si ostendatur ratio, cur in hac vel illa specie regula locum habere non debeat, locum cedit ac veluti exceptione repulsa vim & officium suum amittit, *l. 1. in fine D. eod. v. 2.* non obstant eadem regulà, *Qui prior est tempore, si fideus* (quem tamen Trajanus licenti comparabat, quod dum lien intumescebat, cetera membra extenuentur) quia nervus

belli est & pacis, si tantummodò agatur de damno vitando omnibus creditoribus etiam tempore prioribus praefertur, *l. penult. C. de premissis*: ut & mulier in dote, quod expediat Reip. mulieres non esse indotatas, quae ratio tamquam magis urgens prioritati temporis derogavit. Pari ratione ceteris praepositur, qui mortuum sepelivit, dum repetit impensas funeris, eo quod interfit Reip. corpora defunctorum non manere insepulta, *l. 1. D. De religiof.* Exiguum nunc restat dubium, si tanta vis & utilitas in Regulis juris sit posita, cur in principio huius operis Pont. illas non expressit, praesertim cum à principiis incipiendum sit. Sed cum singularia sensu sint notiora seu confusa, ut loquatur, notitia, & que liberum fuit Pontifici, non ordinem naturae, sed disciplinae sequi, qui crassiora prius contemplatur. Ut interim non dicamus, quod in praecedentibus decisionibus ad ipsam probationem passim haec axiomata citentur: quae tamen non inutiliter hic repetuntur, partim ut memoria refrenentur ac tenacius inhaereant, partim ut discamus, quod Jus non nascatur ex regulis sed ex Jure prius existente regula trahat originem, ut ait Paulus in *l. 1. D. hoc tit.*

HENRICI CANIS I.

NOVIOMAGI J. C.

COMMENTARIUS

IN TIT. DE REGULIS JURIS LIBRI VI.

DECRETALIIUM.

Ujus Tit. auctor est Bonifacius VIII. Summus Pontifex, quem ideo postremo loco subiecit, ut ea, quae prioribus Titulis sparsim per singulas species tradita sunt, in regulas quasdam, veluti brevissimas notas, conjiceret: imitatus nimirum libros Pandectarum, in quibus & post omnium tractationem, Tit. de Regulis juris ultimus annectitur, tamquam priora omnia in brevissima capita conferens. Unde & Regula à Paulo J. C. *l. 1. D. hoc tit.* ita describitur, *quod rem, qua est, breviter enarrat, non ut ex regula jus sumatur,*

sed ut ex jure, quod est, regula fiat. Per Regulam igitur brevem rerum narrationem in unum coactam intelligimus, ut, quod in singulis rebus juris est, per eam breviter demonstratur. Ut, exempli gratia, cum alibi traditum esset, Perjurum ad dicendum, testimonium minimè admittendum esse, propter suspicionem perjurii, *cap. Testimonium 54. ibi, praterquam pro reatu perjurii. De testib. juncto can. Parvuli xxii, qu. 5. C. can. Non potest 1. quast. 7.* item marito scilicet non esse facile restituendam uxorem ab eo digressam, propter metum scilicet vitæ, *cap. Literas 13. in fine De restitu. spoliator. item semel negligentem non posse rem rursus iterum committi, cap. Scribam 9. De*